

KORTWEG

Driemaandelijks tijdschrift van het Willemsfonds Brussels Hoofdstedelijk Gewest - Erkeningsnummer P206416 - Afgiftekantoor Brussel X - Kortweg
Verantwoordelijke Uitgever: Mireille Corteville, p/a Andrée De Jonghstraat 12/17, 1020 Laken - Tel. 0497 58 54 96 - E-mail: suzanne.terhaar@willemsfonds.be - Website: www.willemsfondsbrussel.be

Nr. 91
feb. '22

Brussel achter de schermen

Geleide bezoeken aan enkele Brusselse parels

Atelier Colpaert

Achter de zeer avant-gardistische gevel van dit gebouw verbergt zich een grote glazen ruimte: het werkatelier van een vooraanstaande kunstenaar en wellicht de meest bekende meester glazenier uit de 20ste eeuw: Prosper Florent Colpaert. Hij is onder andere bekend voor de realisatie van de lichtkoepel van de lokettenzaal van het stadhuis van Schaarbeek.

Beschermde erfgoed sinds 1979, bevat het atelier waardevolle archieven om te mogen bevestigen dat het gebouw in de loop der jaren nauwelijks veranderde en nog steeds volume, ruimte, licht en harmonie wist te behouden. Op 12 maart krijgen we een exclusieve rondleiding: een unieke gelegenheid om meer te leren over de architect en zijn ontwerp, de glazenier, de glas in loodramen en de glasschilderkunst en de Monrosestraat zelf.

- 🕒 **Zaterdag 12 maart om 10u00**
- 📍 **Monrosestraat 33-35, Schaarbeek**
- 💶 **3 euro voor leden / 5 euro voor niet-leden**
- 📧 **pjdecoster@willemsfondsbrussel.be**

Basiliek van Koekelberg

De Basiliek van Koekelberg is de vijfde grootste kerk ter wereld, na de Basilique de Notre-Dame de la Paix te Yamoussoukro in Ivoorkust, de Sint-Pieterskerk in Rome, de St-Paul's Cathedral in Londen en de Santa Maria Dei Fiori Kerk in Firenze. Vandaag is de kerk in de eerste plaats een bidplaats voor de vrede.

De basiliek wordt nog steeds gebruikt voor parochiale vieringen en grote nationale vieringen. Maar de Basiliek van Koekelberg is veel meer dan dat. Ze vervult ook een belangrijke culturele functie. Het is een prachtig Art Deco-monument. Het gebouw getuigt van een eigentijdse kunstexpressie, gestroomlijnd door de toenmalige geestesstructuren, met de wens om - zoals in de Renaissance - de eeuwige schoonheid te benaderen. Haar architect, de Gentenaar Albert Van Huffel, liet geen enkele ruimte onbenut, want onder de

vloer van dit immense gebouw nestelde hij plaatsen voor vergaderlokalen, een crypte, een theaterruimte, een weekkapel, een conciërgewoonst... een stad in de stad! De basiliek herbergt tevens twee musea, er worden jaarlijks verschillende tentoonstellingen georganiseerd en u kunt er genieten van een prachtig panoramisch zicht over Brussel! Hoog tijd dus om kennis te maken met dit fantastisch gebouw. De rondleiding en het panoramisch zicht nemen zo'n 2 uur in beslag.

- 🕒 **Zondag 13 maart om 15u00**
- 📍 **Basiliekvoorplein 1, Ganshoren**
- 💶 **Gratis**
- 📧 **willemsfonds.woluwe@gmail.com**

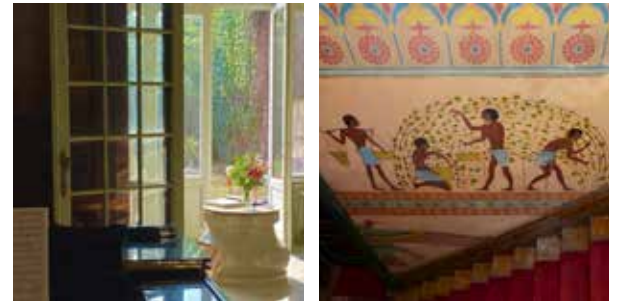
Begraafplaats van Laken & het huis van Emile Bockstael

Op het kerkhof van Laken, weleens het "Père la Chaise van Brussel" genoemd, werd iedereen die in de 19de eeuw naam en faam had in Brussel, begraven. De nabijheid van de Koninklijke crypte zit daar zeker voor iets tussen ... Heel wat kunstenaars hebben het funerair erfgoed ook vormgegeven.

Je vindt hier de graven van illustere figuren zoals Alphonse Balat, Joseph Poelaert, La Malibran, Fernand Khnopff, Marie Poppelin, Jozef Cardijn enz. Ook Emile Bockstael, de laatste burgemeester van Laken ligt hier begraven.

We brengen eerst een geleide wandeling op het kerkhof en de unieke graf galerijen. Daarna wandelen we naar het huis waar Emile Bockstael tot aan zijn dood in 1920 woonde, op de Koninginnelaan. Dit herenhuis werd gebouwd in neoclassicistische stijl en dateert van 1876. Het werd ingericht in een betoverende, eclectische woonstijl: de trapzaal heeft een volledige Egyptische-Assyrische wandbeschildering, de wintertuin

een sjablonering met florale art nouveau-motieven, de eetkamer imitatiewandtapijten die dorpsaferelen voorstellen...

Momenteel wordt het huis gebruikt als een kunstgalerie, kunstenaarsresidentie en een concertruimte. Het wordt ook nog volop verder gerestaureerd. Met het Willemsfonds krijgen we een unieke blik achter de schermen van dit bijzondere gebouw.

- 🕒 **Zondag 27 maart om 10u00**
- 📍 **Kerkhof van Laken, Onze-Lieve-Vrouwevoorplein, Brussel (Laken)**
- 💶 **5 euro**
- 📧 **kanal@willemsfondsbrussel.be**

Tour & Taxis

Geen enkele site veranderde de voorbije jaren zo fel als Tour & Taxis. Niet alleen kwam er een mooi park tot stand en

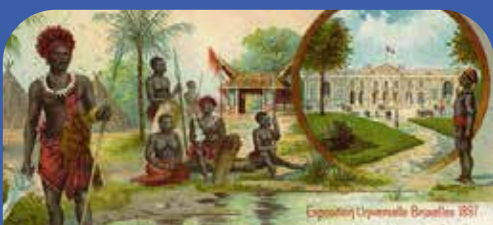
verrezen er moderne gebouwen als paddestoelen uit de grond, ook werden de historische gebouwen op de site grondig aangepakt. Het Koninklijk Pakhuis werd reeds eerder gerestaureerd en de voorbije jaren was ook het voormalige goederenstation "Gare Maritime" aan de beurt. Een schitterend afgewerkte, immense ruimte - met nu ook een food market in - is het resultaat dat ronduit indrukwekkend oogt.

Op 27 maart brengen we een bezoek aan de Tour & Taxis-site. Korei-gids en Willemsfondser Frederik Ceulemans zal er ons rondleiden. Zo kan je kennis maken met de recente ontwikkelingen en de boeiende geschiedenis.

- 🕒 **Zondag 27 maart om 14u00**
- 📍 **Tour & Taxis, Havenlaan 86C, Brussel**
- 💶 **Gratis**
- 📧 **centrum@willemsfondsbrussel.be**

vervolg "Brussel achter de schermen": zie pagina 5

Expo "Mensentuin"
pagina 2

Wijndegustatie in Jette
pagina 4

Nieuwe Brusselse boekenbar
pagina 6-7

Rechtzetting artikel Union
pagina 10

Geleid bezoek aan de expo “MensenTuin” in het Afrikamuseum

In 1897 – 125 jaar geleden – kwam de Wereldtentoonstelling voor een vierde keer naar België. Het grootste deel vond plaats in het Brusselse Jubelpark, maar koning Leopold II zorgde er ook voor dat in Tervuren zijn koloniale project voldoende in de schijnwerpers kwam te staan. Hij liet daarvoor het Koloniënpaleis (vandaag: Afrikapaleis) bouwen en liet de majestueuze Tervurenlaan aanleggen om de toegang tot het domein te vergemakkelijken. Naar aanleiding van deze verjaardag organiseert het Afrikamuseum momenteel een expo over één van de meest macabere onderdelen van de wereldtentoonstelling: de mensentuin.

In deze tentoonstelling wordt de geschiedenis van mannen, vrouwen en kinderen uit Afrika, Azië, Oceanië en Amerika toegelicht die in het Westen werden tentoongesteld in het kader van wereld- en koloniale tentoonstellingen.

©ACHAC, via <https://expohumanzoo.afrikamuseum.be/>

De tentoonstelling verkent op historische en thematische wijze de subtiele grenzen tussen 'exotisch' en gekoloniseerd, wetenschap en voyeurisme, tentoonstelling en spektakel, kolonialisme en racisme. Met deze expo wil men ook proberen om de anonimiteit te doorbreken van de tentoongestelde bevolkingsgroepen, met name de Congolezen die in 1897 in Tervuren waren, of tussen 1880 en 1958 op de andere tentoonstellingen in België. Hun verhalen worden verteld en zijn even divers als vergeten.

Er wordt in de expo ook een brede kijk gegeven op de omvang van het fenomeen. De koloniale tentoonstellingen trokken in totaal meer dan anderhalf miljard bezoekers en alles samen waren er bijna vijftigduizend 'figuranten' van over de hele wereld bij betrokken. Het unieke parcours, met meer dan vijfhonderd objecten en documenten, laat zien hoe de tentoongestelde mensen – die tegelijk propaganda-instrumenten, wetenschappelijke studieobjecten en bronnen van vermaak waren – mee de westerse visie hebben gevormd.

Op 6 maart bezoeken we de expo met een gids van het Afrikamuseum. Het wordt ongetwijfeld een zeer boeiend bezoek! Wil je mee, schrijf je dan snel in.

- 🕒 **Zondag 6 maart om 13u30**
- 📍 **Afrikamuseum, Leuvensesteenweg 13, Tervuren** 44 Tervuren Station (aan het glazen inkomgebouw)
- 💶 **6 euro voor leden / 8 euro voor niet-leden (ticket + gids)**
- 📧 **suzanne.terhaar@willemsfonds.be**

🛡️ CovidSafeTicket noodzakelijk

Rondleiding

“Heksen avant la lettre” in het KBR-museum

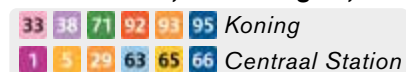
Aan de hand van miniaturen, verhalen en getuigenissen onthult een gids de verrassende facetten van vrouw-zijn op het einde van de middeleeuwen.

Je leert tal van briljante, sterke en gecultiveerde vrouwen kennen. Dat hun bestaan ons vandaag verbaast, komt doordat ze door de eeuwen heen jammerlijk vergeten werden. Of het nu gaat om heiligen, begijnen, sibillen of zeemeerminnen of om vrouwen met namen als Jeanne d'Arc of Christine de Pizan. Vrouwen die ambachten, de geneeskunde of de miniatuurkunst beoefenden; activiteiten die door de heksenjacht in de periode nadien niet meer altijd door vrouwen konden worden uitgeoefend.

Tijdens deze rondleiding krijg je een beeld van het leven van vrouwen in de 15de eeuw. En dat blijkt dus een stuk gevarieerder dan de meeste mensen denken. De handschriften geven hun geheimen aan u prijs, van verbeelding tot harde werkelijkheid.

- 🕒 **We brengen twee keer een geleid bezoek aan de expo:**
  - **Zaterdag 12 maart om 14u30 &**
  - **Zaterdag 19 maart om 11u30**

📍 **KBR Museum, Kunstberg 28, Brussel**

- 💶 **8 euro voor leden / 10 euro voor niet-leden**
- 📧 **Inschrijven via pjdevos@gmail.com - geef a.u.b. zeker aan welke rondleiding je wil volgen (12/3 of 19/3).**

🛡️ CovidSafeTicket noodzakelijk

Culinaire wandeling op & rond Tour & Taxis

Brussel is in volle ontwikkeling, en dat mag gezien worden. Ook de wijk rond Tour & Taxis is in volle reconversie. Groene ruimten, mobiliteit, een sociale mix, de ontsluiting van het industriële erfgoed en duurzaamheid zijn de belangrijkste pijlers bij de ontwikkeling in en rond deze site.

Recent hebben er zich ook heel wat jonge, lokale ondernemingen gevestigd die hun activiteiten op duurzame wijze uitrollen.

Samen met een ervaren gids trekken we op ontdekking in en rond Tour & Taxis, om de boeiendste en fijnste plekjes te ontdekken. Interessante verhalen, cultuur, geschiedenis en leuke anekdotes wisselen elkaar in snel tempo af. Bovendien houden we af en toe halt om ook onze smaakpapillen te prikkelen met plaatselijke lekkernijen. We sluiten de wandeling af met een streekbiertje.

- Zaterdag 23 april om 14u00 (geschat einduur: 17u30)**
- Gare Maritime, Picardstraat 7, Brussel** 14 20 57 88 *Thurn en Taxis*
- 10 euro voor leden / 15 euro voor niet-leden (gids, hapjes en drankjes inbegrepen)**
- Inschrijven via mimi@willemsfondsbrussel.be**

CovidSafeTicket noodzakelijk

Europalia Trains & Tracks:

Rinus Van de Velde – Inner Travels in Bozar

Op 3 april kun je met onze afdeling Brussel-Centrum onder deskundige begeleiding van een gids van Culturama vzw de nieuwste tentoonstelling van Rinus Van de Velde in Bozar bezoeken: Inner Travels.

Via diverse media die variëren van tekening tot sculptuur, installatie en film, creëert Rinus Van de Velde een parallel universum waar elementen uit de realiteit en de verbeelding samensmelten tot een unieke vorm van visuele storytelling. Als zelfverklaarde sofareiziger vertelt hij verhalen over semi-heroïsche queesten en avonturen die zijn opgebouwd rond imaginaire reizen en fictieve ontmoetingen met figuren uit de recente kunstgeschiedenis.

De tentoonstelling focust op een circulair verhaal van vertrekken en terugkeren naar huis, met de trein als metafoor voor de reis en toont in première Van de Veldes nieuwe film, samen met een overzicht van hoofdzakelijk recente werken. Het geheel wordt geconfronteerd met een selectie werken van moderne en hedendaagse kunstenaars zoals Pierre Bonnard, Joseph Cornell, Fischli/Weiss, Joan Mitchell, Claude Monet, Monster Chetwynd, Laure Prouvost, Josephine Troller, Jean Tinguely en anderen.

De expo is een open uitnodiging om de kunstenaar te vergezellen op zijn 'innerlijke reizen' en een visuele ontdekkingsreis die een glimp laat zien van de steeds uitdijende geconstrueerde wereld van Rinus Van de Velde. In het kader van Europalia Trains & Tracks focust deze tentoonstelling op 'een circulair verhaal van vertrekken en terugkeren naar huis, met de trein als metafoor voor de reis' (Europalia Arts Festival). We genieten van verschillende, hoofdzakelijk recente werken van Van de Velde en andere moderne en hedendaagse kunstenaars. In première kunnen we bovendien genieten van Van de Veldes nieuwe film.

Heb je zin om mee te gaan op deze 'visuele ontdekkingsreis'? Schrijf je dan snel in, want de plaatsen zijn zeer beperkt.

- Zondag 3 april om 11u00**
  - BOZAR, Ravensteinstraat 23, Brussel** 38 71 BOZAR 92 93 *Paleizen*
  - 1 5 29 63 65 66 *Centraal Station*
  - 10 euro**
  - Inschrijven via marc@willemsfondsbrussel.be**
- CovidSafeTicket noodzakelijk

Advertentie

Verkoop ZONDER affiches

99,1%
afhandeling

Reeds 45 jaar tot uw dienst
BRUSSEL & de RAND

Basilieklaan 108 b. 21 - 1082 Brussel

02 468 04 54

www.immomolineaux.be - immo@molineaux.be - BIV 207 286

Wijn & Tenerife, het aards paradijs

Er is geen betere manier om de wintermaanden af te sluiten, dan met een wijndegustatie over Tenerife. Amand Dewaele is de uitgaande Nationaal Voorzitter van het Willemsfonds. Hij is wijnliefhebber en Tenerife-kenner. Op 18 maart neemt hij ons mee naar Tenerife met voordracht en een degustatie over de wijnen uit de Valle de Guimar. Een uitgelezen kans om hem enkele vragen te stellen.

Beste Amand, waarover gaat deze voordracht?

We zullen het tijdens deze voordracht hebben over Tenerife en uiteraard over wijn. Tenerife is een zeer gevarieerd eiland, met een gekende piek (nvdv. de Teidevulkaan) en diepe dalen die tot het strand reiken. Om de wijn te plaatsen, moet je de terroir kennen. Vandaar zullen we het hebben over het eiland, de verschillende wijnregio's, de druiven en de productie. Tijdens de voordracht degusteren we de wijnen van de vallei van Güimar: de Brumas Dayosa wijnen. Ik heb het geluk gehad de wijnboer zelf te ontmoeten en te filmen voor jullie. Niemand spreekt met meer liefde over een wijn, dan de wijnboer zelf. Uiteraard zullen we de wijnen degusteren. Ik probeer een vijf-tot zestal varianten mee te brengen: een cava, en rode, witte en zoete wijnen.

Waarom zijn Tenerifewijnen speciaal?

Als je naar de wereldkaart kijkt, lijkt Tenerife niet echt troeven te hebben om kwaliteitswijn te produceren. Het eiland is de meest zuidelijke wijngaard van het noordelijk halfrond, en het ligt op een plek waar het blootgesteld wordt aan anticyclonen en woestijnwinden. Drie factoren die traditioneel niet echt bijdragen om een top-product te maken.

Hoe komt het dan dat Tenerife een vruchtbare grond is voor de productie van kwaliteitswijnen?

Er zijn passaatwinden. Deze brengen bijna permanent frisse en vochtige lucht, waardoor de wijnstokken kunnen groeien in zeer goede omstandigheden: gematigd warme temperaturen (onder 30°C) en een permanente vochtige atmosfeer. Daarenboven is de geografie zo dat er verschillende microklimaten zijn en dus verschillende regio's, die elk hun eigen wijnen kennen die uiteraard zeer verschillend zijn. En dan zijn er nog de eilandbewoners: de Canario's. Ze leven anders. Ze zijn niet echt onderhevig aan de economische druk en nemen de tijd om hun wijnen te produceren met de oudste druiven van Europa. Variëteiten die op het vasteland door ziektes en economische druk verdwenen zijn. Een bijzondere interessante combinatie van terroir, druiven, wijnmakerstechniek en natuurlijk de lokale Canario cultuur.

Interview: Jonas Hatem

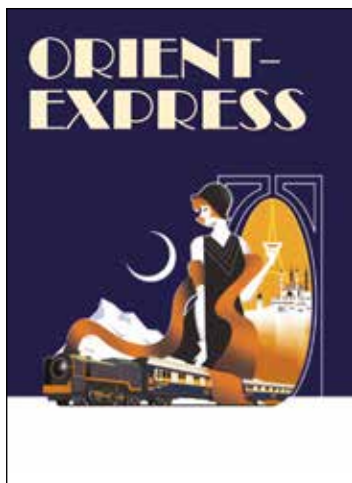
Wijndegustatie over Tenerife

- 🕒 **Vrijdag 18 maart om 20u00**
- 📍 **GC Essegem, Leopold I-straat 329, Jette**
53 *Rechtschapenheid* 51 *Woeste*
- € **19 euro voor leden / 26 euro voor niet-leden**
- 📄 **Inschrijvingen via <https://tenerife.willemsfondsbrussel.be> - meer info via jonas@hatem.be**

📄 **CovidSafeTicket noodzakelijk**

Vlaams-Brabant

Met Willemsfonds Tremelo naar Trainworld

Op vrijdag 25 maart trekt Willemsfonds Tremelo naar Schaarbeek, voor een bezoek met gids aan de expo "Orient Express". Het vertrek is gepland om 9u30 aan het station in Mechelen. Deelname kost 18 euro voor leden en 20 euro voor niet-leden, te storten voor 3 maart op rekening BE74 9796 1712 3907 Willemsfonds Tremelo Keerbergen.

**Meer info: Mieke De Groen:
0477 41 93 66 of rogervoeten.
miekedegroen@telenet.be**

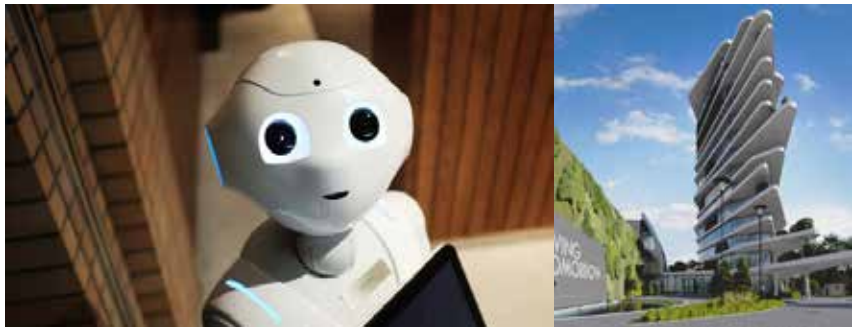
Modernisme in Evere

We hebben deze wandeling al enkele keren aangekondigd, maar door (corona) omstandigheden moest ze telkens uitgesteld worden. Op 26 februari is het wel degelijk zo ver! Dan maken we in Evere een wandeling die in het teken staat van het modernisme. Een deskundige gids zal ons vertrouwd maken met deze bouwstijl aan de hand van verschillende bouwwerken van architect Willy Van Der Meeren, zoals de woontoren "Ieder zijn huis" en "Gebouw Van Ooteghem".

- 📍 **Zaterdag 26 februari om 10u00**
- 🕒 **De plaats van afspraak wordt steeds bij inschrijving meegedeeld.**
- € **3 euro voor leden / 5 euro voor niet-leden**
- 📄 **Inschrijven kan via pjdecoster@willemsfondsbrussel.be**

Geleid bezoek aan Living Tomorrow

Ervaar hoe de wereld van morgen er zal uitzien en ontdek de laatste technologische snufjes! In Living Tomorrow (vroeger: het Huis van de Toekomst) worden we door een gids rondgeleid langs grote en kleine innovaties die in de toekomst ook in onze huiskamers terecht komen. Het wordt een verbazingwekkende tocht langs waarbij je niet alleen toffe gadgets ontdekt, maar ook leert hoe technologie en innovatie ons leven beïnvloeden en kunnen verbeteren.

- 🕒 **Zaterdag 26 maart om 10u00**
- 📍 **Inderingersweg 1, Vilvoorde (op de grens met Brussel)**
- 💰 **10 euro** 47 Hoogveld 53 57 Militair Hospitaal
- 📧 **kanal@willemsfondsbrussel.be**

🛡️ CovidSafeTicket noodzakelijk

Andere bezoeken achter de schermen

In de vorige Kortweg kondigden we bezoeken aan achter de schermen van:

- het **Museum van Natuurwetenschappen**: dit gaat door op zaterdag 19 maart. De rondleidingen van 13u00 en 15u00 zijn volzet, maar er is nog een extra rondleiding ingelegd om 10u00. Voor dit tijdstip zijn er nog enkele plaatsen vrij.
- De **VRT**: eind januari kregen we bericht van de VRT dat zij al hun rondleidingen in februari moesten annuleren vanwege de coronasituatie. Het geplande bezoek op 19 februari is daarom verplaatst naar zaterdag 26 maart om 14u00. Voor de tweede gids die we - vanwege de vele inschrijvingen - hebben gereserveerd, zijn er ook nog enkele plaatsen vrij.

Wil je nog mee achter de schermen van het Museum van Natuurwetenschappen en/of de VRT, schrijf je snel in via hans@willemsfondsbrussel.be

Uitstap naar Mechelen Kazerne Dossin & Brouwerij Het Anker

Op zaterdag 12 maart brengen we met Willemsfonds Neder-over-Heembeek een bezoek aan de Kazerne Dossin in Mechelen, de plek waar tijdens de Tweede Wereldoorlog Joden en Roma werden verzameld om hen op treinen te zetten richting het vernietigingskamp Auschwitz-Birkenau. Een gids zal ons rondleiden in dit bijzondere Memoriaal. Nadien is er een rondleiding met proeverij in de Brouwerij Het Anker, waar o.a. het beroemde Gouden Carolus-bier wordt gebrouwen. Je kan kiezen om aan beide bezoeken deel te nemen, of aan 1 van beide.

- 🕒 **Zaterdag 12 maart om 10u00 (Kazerne Dossin) en 14u00 (Het Anker)**
- 📍 **Kazerne Dossin, Goswin de Stassartstraat 153, Mechelen**
- 💰 **Kazerne Dossin: 11 euro voor leden / 13 euro voor niet-leden**
- 📧 **Brouwerijbezoek Het Anker: 10 euro**
- 📧 **Meer info & inschrijvingen via denise.vergeylen@telenet.be**

🛡️ CovidSafeTicket noodzakelijk

Op de koffie met Jo Claes

In het dagelijkse leven is Jo Claes leraar Nederlands-Engels aan het H.-Hartinstituut in Heverlee. Lesgeven is volgens hem, net als schrijven, niet zomaar een job, het is een roeping. Hij debuteerde in 1985 met de verhalenbundel De Stenen Toren waarvoor hij in 1986 de Prijs voor het Beste Debuut ontving. De rest is geschiedenis. Tijdens de lezing vertelt hij meer over de reeks die hij schreef rond het fictieve personage Thomas Berg, een Leuvense hoofdinspecteur.

- 🕒 **Dinsdag 27 maart om 14u00**
- 📍 **GC De Zeyp, Van Overbekelaan 164, Ganshoren** 13 83 87 Nereus
- 💰 **6 euro (2 euro met Paspardoe-kansentarief)**
- 📧 **Inschrijven kan via www.dezeyp.be**

God heeft veel aan Bach te danken (bis) Bachconcerten in Flagey en Ukkel

In de vorige editie van Flagey kon u een uitgebreid artikel vinden ("Bach heeft veel aan Bach te danken") over de Bachconcerten waar we met het Willemsfonds naartoe gaan. Het eerste is ondertussen achter de rug. Het concert, maar zeker ook de inleiding die voorafgaand aan het concert, werd gegeven door expert Waldo Geuns, vielen enorm in de smaak. Foto's hiervan zijn op pagina 15 te bewonderen.

Voor het vorige concert waren al onze tickets uitverkocht, maar voor de volgende zijn er nog verschillende beschikbaar. Graag vermelden we deze concerten dan ook nog eens opnieuw, want het zijn echt twee concerten die absoluut de moeite waard zijn! Wil je meegaan naar het concert van BachWerk Choir and Orchestra in Ukkel of naar de Mattheuspassie van het Collegium Vocale in Flagey, aarzel niet en schrijf je snel in.

Collegium Vocale onder leiding van Philippe Herreweghe: Johann Sebastian Bach, Matthäus-Passion, BWV 244 (versie van 1736).

- 🕒 **Woensdag 13 april om 19u30**
- 📍 **Flagey, Heilig Kruisplein, Elsene** 38 59 60 71 81 Flagey 🛡️ CovidSafeTicket noodzakelijk
- 💰 **Het Willemsfonds biedt dit de eerste twintig inschrijvers aan aan 20 euro.**
- 📧 **pjdecoster@willemsfondsbrussel.be**

BachWerk Choir and Orchestra, onder leiding van Joris Verscheuren: Johann Sebastian Bach, de Johannespassie, BWV 245

- 🕒 **Zondag 29 mei om 20u00 (opgelet: datum gewijzigd: 2 april)**
- 📍 **Sint-Marcuskerk, De Frélaan 74, Ukkel** 37 38 41 43 Houzeau 🛡️ CovidSafeTicket noodzakelijk
- 💰 **10 euro**
- 📧 **pjdecoster@willemsfondsbrussel.be**

Nieuwe boekenbar opent de deuren in Sint-Jans-Molenbeek

In deze regio van Brussel een nieuwe winkel openen met voornamelijk Nederlandstalige boeken? Velen zouden het als een haast onmogelijke uitdaging beschouwen, maar sinds november 2021 werd de droom van Maren en Thomas wel degelijk realiteit. En het blijkt een schot in de roos te zijn. Met een klein, maar gevarieerd aanbod weten ze heel wat buurtbewoners aan te trekken - voor een boek of een tasje koffie. Wij gingen langs voor een gesprek over deze nieuw literaire hotspot: Replica.

Wat was jullie drijfveer om met deze winkel te starten en vanwaar komt die?

Maren: Voor ik in Brussel ben komen wonen, heb ik een tijdje in Rotterdam gewoond en daar waren heel veel goeie boekhandels, waar ook veel dichters en auteurs langskwamen. Mijn vriend Thomas en ik zaten echt in the scene daar en ginds is het concept van Replica ontstaan. Ook de Utrechtse Boekenbar, die vrij hard op onze boekenbar lijkt, was een boekhandel waar ik vaak naartoe ging en waar ik heel veel inspiratie opdeed: een aangename setting waar je dus niet alleen boeken kan kopen, maar waar je ook kan blijven en waar je zelfs een koffie kan komen drinken met je eigen boek in de hand, zonder dat je per sé boeken moet kopen. En dat is helemaal oké. Het is een concept dat in België nog maar op enkele plaatsen terug te vinden is en toen we in Brussel kwamen wonen, wilden we dat concept dus implementeren hier.

Foto: de facade van boekenbar Replica.

Maar dan was de grote vraag voor ons: waar in deze stad is daar ruimte voor en kan het overleven? We zochten dus een wijk waar ons concept in zou passen. Dankzij het horecagedeelte wisten we wel dat de boekhandel ook een ontmoetingsplek zou worden, waardoor heel verschillende mensen in de boekhandel terecht kunnen. Daardoor werd het ook al wat makkelijker om er een locatie voor te vinden en die vonden we hier.

Om van start te kunnen gaan, hebben jullie een crowdfunding georganiseerd. In welke mate heeft die jullie voortgeholpen?

De crowdfunding was niet alleen financieel belangrijk, het was ook een grote communicatiecampagne, waarmee we in de buurt - heel lokaal - veel mensen hebben proberen te bereiken.

Het was een test voor ons of ons concept ook aansloeg bij de mensen. Met andere woorden: zijn er hier voldoende mensen zodanig geïnteresseerd in wat we hier willen doen, dat ze er ook voor doneren? Voor ons is dat belangrijk, omdat we het echt moeten hebben van onze klanten, in tegenstelling tot bijvoorbeeld locaties in het centrum die ook van het toerisme kunnen gebruikmaken. Maar we zijn dus heel warm ontvangen geweest door de buurt en veel mensen waren echt blij met onze komst, waardoor we ons doel (8.500 euro, nvr.) vlot bereikt hebben. De mensen die toen doneerden - degenen die in ons concept geloofden - heb je ook direct mee als klant. Zij komen steeds terug, ook nadat ze hun crowdfunding-reward kwamen ophalen.

Er liggen vooral Nederlandstalige boeken in de rekken en ook een aantal Engelstalige. Vanwaar de keuze om je daartoe te beperken?

In het begin vonden we het heel moeilijk om die keuze te maken. Idealiter zouden we boeken in het Nederlands, Engels en Frans willen verkopen, want we zijn in Brussel, een tweetalige stad, en in de gemeente Molenbeek zijn ook heel veel Franstaligen, maar uiteindelijk hebben we dan toch gekozen om te starten met Nederlands-Engels. Dat heeft enerzijds te maken met de locatie waar we op zijn gevallen en de beperkte oppervlakte ervan. Anderzijds vind ik het ook wel fijn om te weten dat er een plek is waar je als Nederlandstalige een goed Nederlandstalig aanbod gaat vinden. Want er zijn heel veel Franstalige boekhandels in Brussel, maar qua Nederlandstalige boekhandels in Brussel is het eerder beperkt. Dat miste ik zelf als Brusselaar ook heel erg.

Dus ik ben gaan kijken naar wat ik als Nederlandstalige Brusselaar zelf heel belangrijk vind. En dan denk ik dat een goeie selectie kunnen aanbieden veel belangrijker is dan 3 selecties van verschillende talen kunnen aanbieden, maar nergens goed in zijn. Natuurlijk kan de selectie ook altijd nog aangepast worden, als we zouden merken dat er toch meer vraag komt naar Franstalige boeken.

Hoe stellen jullie het aanbod eigenlijk samen?

Dat gebeurt vrij organisch. Allereerst is een belangrijk onderdeel van ons concept het klantencontact. We

hebben geen duizenden klanten en als een klant iets bij mij bestelt, onthoud ik vaak wel wat dat die besteld heeft. Daardoor kan ik die klant ook adviseren met een boek waarvan ik denk: ja, dat zou iets voor jou zijn. Het zijn ook die boeken waar ik naar op zoek ga, in bijvoorbeeld de brochures van de uitgever. Ik selecteer dus voornamelijk op basis van mijn klanten en zij bepalen mee de inhoud van de winkel. We nemen het advies en de leeservaringen van de klanten steeds mee in het bepalen van onze selectie.

Daarnaast zijn er ook altijd wel vertegenwoordigers die langskomen en tips geven, maar ik kies daarbij vrij eigenwijs. Weet je, als er poëzie uitkomt van een dichter die ik graag lees en ik weet dat er eigenlijk misschien niemand in geïnteresseerd is, dan ga ik dat soms toch kopen en dan ga ik wel eens iemand daarover adviseren. Dus ik durf ook wel eigenwijze keuzes te maken. Als iemand tegen mij zegt: ik denk niet dat dat goed gaat verkopen, dan denk ik soms: ja, maar ik ga het toch kopen, in heel klein aantal weliswaar, maar ik ga het toch proberen. Niet altijd even slim, maar het leuke hieraan is ook wel gewoon dat je je eigen keuzes kunt maken. Het is dus een beetje een combinatie van recensies lezen, alles bijhouden en keuzes maken die goed werken voor je klanten.

"Soms val je plots over hiaten in de selectie. Gisteren had ik een klant die zei: je hebt niets van Stijn De Paepe. Ik verschoot, maar het klopte. Terwijl die momenteel heel populair is, en al zeker rond gedichtenweek. Je kunt niet alles in de gaten houden... Maar Stijn De Paepe, die heb ik nu wel besteld [lacht]."

Foto: Maren aan de koffiebar met gebakjes. Zij houdt de winkel open, en in het weekend helpt haar vriend Thomas, die ook grafisch ontwerper is, mee.

De winkel ziet er zeer gezellig uit. Hebben jullie de inrichting zelf mee uitgetekend?

Ja, we zijn daarbij vertrokken vanuit het idee dat we een heel lichte boekhandel wilden creëren. We wilden het hippe terug in de boeken krijgen, gewoon door al te werken met witte muren en veel licht. En heel veel covers in de rekken te zetten, waardoor er ook kleur in zit. Die covers zorgen er ook voor dat mensen sneller geneigd zijn om een boek vast te pakken, dan wanneer alles met de rug naar de mensen toe staat. Het neveneffect is natuurlijk dat er minder boeken in de rekken kunnen staan, maar het geeft toch echt meer rust in het zoeken naar een boek.

Het is wel geen grote ruimte. Dromen jullie ervan om ooit naar een grotere locatie te verhuizen?

Qua ruimte zitten we op dit moment wel goed, maar

we merken al vanaf week één dat het toch snel vol loopt en dat we al eens mensen moeten teleurstellen, omdat er niet genoeg plaats is. We zijn ook de enige koffiebar in de buurt en zeker in de weekends is het hier snel heel druk. Als ons concept goed blijft draaien zoals het dat nu doet, dan zit een grotere locatie er zeker in.

Natuurlijk, we zijn geopend in november en dus we hebben ook nog de interessante eindejaarsperiode mee mogen pikken. Nu is het ook vooral zoeken naar manieren om mensen te blijven animeren en trekken. We hebben al heel wat regelmatige klanten en er zijn nog altijd veel mensen die ons ontdekken. We hebben voor hen al heel wat activiteiten op de planning staan in de komende maanden en we blijven eigenlijk altijd wel bezig met het zoeken naar nieuwe dingen en ervoor te zorgen dat het aantrekkelijk blijft voor iedereen. Dat stopt nooit.

Maar als we ooit naar een grotere locatie zouden verhuizen, zou het ook wel zijn om een vaste ruimte te hebben waarin we die evenementen kunnen organiseren. Nu doen we die in een ruimte van een architectenbureau aan de overkant van de straat.

"Als ik bepaalde boeken met de rug naar de mensen toe zet, worden ze vaak niet verkocht, zelfs al zijn ze bijvoorbeeld voor de Boon-literatuurprijs geselecteerd. Als ik datzelfde boek dan met de cover naar voor zet, is zo'n boek na 2 dagen verkocht. Dit is gewoon de manier waarop men kijkt naar boeken en hoe men zich laat leiden door de cover."

Over welke evenementen gaat het dan?

We willen bijvoorbeeld een poëzieavond organiseren, maar ook signeersessies met auteurs. In november hebben we ook een workshop voor kinderen georganiseerd rond het boek "Geroezemoes" van Yelena Schmitz. En in maart – de jeugdboekenmaand – staat er nog een kinderworkshop op de agenda. Dan komt Leo Timmers, de Jetse illustrator van kinderboeken.

Foto: het jeugdboekenaanbod van Replica heeft leuke boeken voor alle leeftijden. Kom je met kinderen langs, dan liggen er ook altijd boekjes en kleurpotloden voor hen klaar om zich mee te amuseren.

Zijn kinderen en ouders een doelpubliek waar jullie ook extra op mikken, bijvoorbeeld met jullie aanbod aan jeugdboeken?

Ja, en we proberen in ons aanbod ook te zoeken naar boeken die diversiteit uitstralen en die net iets anders zijn dan de boeken die ze altijd in de klas lezen. "De waanzinnige boomhut" is heel tof, maar wij willen soms ook zeggen: "wil je dit boek ook eens lezen, want dat is ook heel erg leuk?"

Nog iets wat hier te beleven is: een leesclub. Hoe werkt dit en wie kan zich daarvoor inschrijven?

Het idee van de leesclub is dat we met een tiental mensen om de anderhalve maand samenkomen en we bespreken telkens een boek dat wij kiezen. We hebben als eerste boek "Wij zijn licht" van Gerda Blees gelezen. En nu gaan we "I am an Island" van Tamsin Calidas lezen. Voor de keuze van het boek werk ik samen met medewerkers van Muntpunt en de bibliotheek van Laken, zodat we een goede keuze kunnen maken over welke boeken zouden passen.

De mensen kunnen dan telkens opnieuw kiezen of ze deelnemen of niet. Dus het is niet verplicht om alle boeken mee te lezen. Je leesgroep ticket is het kopen van het boek hier, en dan krijg je ook een drankje en wat hapjes tijdens de leesclub, of je kan zeggen: ik lees het liever in de bibliotheek en dan kan je voor 5 euro ook deelnemen.

Vorige week hebben we onze eerste leesclub gehad. Die was heel snel volzet. Voor het volgende boek hebben we een tweede leesclub opgestart, maar die was ook al na een uur volzet. Het gaat dus heel snel. En verschillende klanten willen binnenkort ook zelf starten met een Engelstalige leesclub hier, wat wel goed is, want ik kan ze ook niet allemaal organiseren. Dat er zoveel vraag naar is, komt denk ik omdat veel mensen het ook leuk vinden om met mensen uit de buurt iets samen te kunnen doen en nieuwe mensen te leren kennen die ook graag lezen.

Tenslotte nog één vraag: de naam van jullie boekenbar - Replica - waar komt die vandaan?

We wilden een naam zoeken voor ons concept die in de drie talen, dus Nederlands, Engels en Frans makkelijk te onthouden en makkelijk uit te spreken is. En dus hebben we gekozen voor een korte naam: Replica. Een replica is eigenlijk een exacte kopie van een kunstwerk en wij zien een boek als een exacte kopie van een initieel kunstwerk van een auteur. Dus het komt voor een stuk uit de boekdrukkunst en hoe wij kijken naar de werken die hier liggen. Het zijn allemaal kopieën van unieke stukken die je kan meepakken naar huis. Daarnaast hebben we ook prints van kunstenaars liggen. Op die manier proberen we echt wel kleine pareltjes tussen de collectie te leggen, die je dan kan ontdekken. Ook dat is wel het idee van die replica.

Interview & foto's: Hans Van Rompaey

Wedstrijd

Wij vroegen aan Maren wat haar favoriete boek is dat in haar boekenwinkel terug te vinden is. Ze antwoordde enthousiast dat ze een enorme fan is van de poëzie van Lieke Marsman, en in het bijzonder van haar boek Man met hoed. Deze titel is zelfs het wachtwoord van de wifi in de boekenbar.

Met het Willemsfonds kochten we daaropvolgend 3 exemplaren van dit boek, om weg te geven met een wedstrijd. Wil je deze prachtige poëziebundel, ter waarde van 20 euro, winnen? Stuur het antwoord op de wedstrijd vraag: "In welke straat in Sint-Jans-Molenbeek ligt boekenbar Replica?" op naar wedstrijd@willemsfondsbrussel.be (een tip: je kan dit gemakkelijk vinden op een kaartenwebsite zoals bv. Google Maps)

De “Alarmfluit” in geval van “Reset”

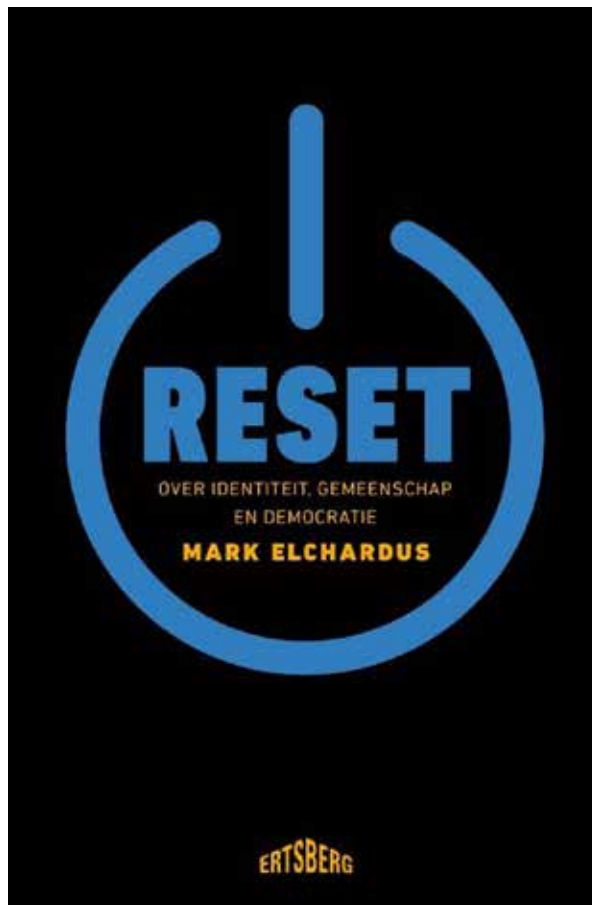
Boekbespreking: Mark Elchardus, *Reset. Over identiteit, gemeenschap en democratie*, (Ertsberg, 2021), 606 blz., €39,95.

Er is al heel wat inkt gevloeid over Reset van Mark Elchardus. Vanuit liberale hoek uiteraard. Het is dan ook een afrekening met het liberalisme. Maar ook vanuit socialistische hoek kwam er kritiek. Hun huisideoloog gaat na wat geflirt nu gewoon een openlijke relatie aan met het Vlaams nationalisme. Wat hen bindt is het gemeenschapsdenken, de gemeenschappelijke politiek filosofische stroming waaruit socialisten, christendemocraten, conservatieven en nationalisten putten. In de jaren '80 en '90 was dit onder politicologen en filosofen zowat het meest gevoerde debat: *liberalism versus communitarism*. Rawls versus Walzer, Taylor, Sandel én mister Robert “Bowling Alone” Putnam. Die scherpe tegenstelling leek ons nu echter voorbij.

Professor Patrick Loobuyck heeft voor Knack al een zeer goede bespreking en kritiek van *Reset* geschreven. Daar kan ik niet aan tippen. Loobuyck is, terecht, zijn kritiek begonnen met lovende woorden¹. *Reset* is inderdaad een omvangrijk en aangenaam te lezen boek, waar Mark Elchardus zeer veel kennis zeer vlot en toegankelijk weet te brengen.

De liberale kosmopolitische elite

Voor de Kortweg van het Willemsfonds voeg ik daar graag nog een laagje aan toe. Niet zozeer aan de lof, dan wel aan de kritiek. Volgens Mark Elchardus zijn veel van de problemen, de onzekerheden, de instabiliteit, waar onze westerse samenleving bij het begin van de XXe eeuw mee kampt, het gevolg van een dominant liberaal kosmopolitisch denken van elites. Zij *overrulen* de volkswil, de gemeenschap, de volkssoevereiniteit. Als het over immigratie en islam gaat, negeren de elites wat het volk echt denkt. Mark Elchardus schetst een beeld van het westen waar er een scherpe tegenstelling is tussen liberale elites en het volk. De liberale elites komen op voor open grenzen en stellen het individueel particularisme voorop (hij verwijst uitgebreid naar de woke-beweging). Ze laten abstracte universele rechten primeren op de volkswil. Daartegenover staan individuen ingebed in een gemeenschap (het volk), die via democratie de volkswil willen laten primeren. Vroeger was dit laatste het terrein van sociaal-democraten en christen-democraten, volgens Elchardus, maar vandaag wordt die volkswil, de ware democratie, nog enkel door de nationalistenvolk. Totaal onbegrijpelijk is die houding niet. Elchardus heeft een beeld van een samenleving waar burgers leven in een homogene natie, lid zijn van vakbonden, mutualiteiten, van een kerk, een parochie, een sociaal-culturele vereniging, ... zoals het Willemsfonds dus. Die burgers zijn ingebed in voorspelbare gemeenschappen. Dat is zeker geen fout beeld, maar al lang niet meer het complete beeld. Mark Elchardus ziet nu een coalitie met nieuwe linkse bewegingen tegen de gemeenschap en het gemeenschapsdenken. De elites willen het identitair particularisme, de *woke* cultuur, opdringen. Ze pleiten voor een wereld zonder grenzen (de droom van *big business*). Ze staan voor een universele mens als abstracte juridische entiteit. Ik zou er mij gemakkelijk van kunnen afmaken met te zeggen: het is voor iedereen moeilijk als de wereld om je heen verandert. Maar dat zou *Reset*

en het gemeenschapsdenken van Mark Elchardus onrecht aandoen en er een karikatuur van maken die teveel lijkt op de karikatuur die *Reset* van het liberaal mensbeeld maakt. Dat doen we dus niet. Drie kanttekeningen dus.

Oikomania of de obsessie voor thuis

Eerst. Wat vindt Mark Elchardus zo ophefmakend aan het gegeven dat liberalisme en democratie niet samenvallen? Uiteraard niet! Democratie had in de negentiende eeuw een problematische verhouding met zowat alle politieke stromingen. Ook met het socialisme. De socialistenvormden niet onmiddellijk het algemeen enkelvoudig (mannen)stemrecht. Ook zij deden dat na verloop van tijd uit strategische overwegingen en stelden wat België betreft die keuze uit voor het vrouwenstemrecht. Ze waren net als liberalen bevreesd dat vrouwen zouden stemmen zoals mijnheer pastoor zou aanbevelen.

Wat we vandaag gemeenzaam de liberale democratie noemen, is het evenwicht tussen enerzijds de liberale rechtstaat die elk individu, de kleinst denkbare minderheid, rechten geeft - ook tegen de meerderheid en de staat - en anderzijds de volkswil, waar de meerderheid beslist volgens afgesproken procedures en vertegenwoordiging. Er is over dat evenwicht in de westerse liberale democratiën een brede consensus gegroeid over politieke stromingen heen. De rechten van het individu werden steeds verfijnd en aangepast aan de veranderende samenleving. Het ophefmakende is dat *Reset* die consensus afwijst en dat evenwicht in vraag stelt. Dat is niet onschuldig.

Ten tweede problematiseert Mark Elchardus zeer sterk die zogenaamde afkeer van liberalen voor de gemeenschap. In het boekje dat we in 2014 uitbrachten met het Willemsfonds Brussel, *De droom*

van *Sismondi*, over *stedelijke identiteit*, gingen we er zonder meer van uit dat elke liberale democratie vertrekt vanuit een gedeelde identiteit om solidariteit en politieke participatie realiseerbaar te maken. Een abstract kosmopolitisme, schreven we, is misschien intellectueel leerrijk, maar niet werkbaar. Ons punt was dat die gedeelde gemeenschap niet noodzakelijk de oude natiestaat moest zijn, of enkel de natie kon zijn. Ook een stad kon die functie vervullen. Er is met andere woorden geen scherpe tegenstelling tussen liberalisme en gemeenschapsdenken als het op een werkbare democratie aankomt. Dat blijkt uit de literatuur². Maar ook in de praktijk, wat nog belangrijker is, is dit de regel. De liberale Victoriaanse Engelse stadsbesturen cultiveerden in de XIXe eeuw de lokale gemeenschap en het lokaal patriottisme als hefboom voor solidariteit, emancipatie en politieke participatie in de uitbouw - op stedelijk niveau - van de moderne welvaartsstaat.

Vandaag zien we in studies hoe tweede en derde generatie Marokkaanse jongeren in Amsterdam moeite hebben zich Nederlander te voelen, maar ze noemen zich wel vrij eenvoudig Amsterdamer. Het zijn geen abstracte komopolieten, maar stedelingen die de stedelijke gedeelde identiteit omarmen. Diversiteit is er deel van de soms complexe gemeenschapsidentiteit. Recent onderzoek aan de VUB bevestigde dit bij Brusselse jongeren³. Duyvendak spreekt over een obsessie voor thuis (*oikomania*) als hij verwijst naar dit soort *Reset* van West-Europese gemeenschapsdenkers die bezeten zijn van een retour naar de nationale identiteit. Stedelijkheid is soms gewoon toegankelijker als identiteit⁴. Die scherpe tegenstelling van liberalisme versus communitarisme is er niet in de theorie en al zeker niet in de praktijk. Zo zitten samenlevingen niet in elkaar en zo wordt er ook niet over gedacht.

De alarmfluit

En dat brengt me op mijn laatste punt. Hoe kan ik dit het best samenvatten? Wat ik een gezonde dosis ironie noem, wordt bij Mark Elchardus puur cynisme. Met ironie bedoel ik een soort *jeu de dupes*. Het besef dat er niet één opvatting is over hoe een samenleving zich van nature moet ordenen; het besef dat er niet één juist mensbeeld is dat door de natuur gegeven is; maar dat we ondanks dat besef toch de hoop koesteren een ruim gedeeld mensbeeld te mogen uitdragen waar het individu in alle omstandigheden met respect behandeld wordt. Die ironie heeft bij Elchardus plaatsgemaakt voor cynisme, waar die hoop naïef is, zelfs lachwekkend en hypocriet. Het cynisme neemt *Pallietekesachtige* proporties aan met de zwarte cynische humor waar een eigen taalgebruik aangeeft wie tot de club behoort: 'ondemocratische liberalen', 'juristocratie', 'het duizendjarig rijk van de mensenrechten', 'kosmoquatch', ... enz..

Je kan stellen dat het liberalisme de alarmfluit is. Voor een werkbare democratie hebben we een bepaalde hoeveelheid aan gedeelde identiteit (gemeenschapsdenken) nodig. Het liberalisme moet beletten dat de tank, die gevuld wordt met identiteit of gemeenschapsdenken, overloopt. Bij teveel gemeenschapsdenken moet het alarmfluitje afgaan. We installeren best zo'n veiligheidspin op de tank

omdat we weten hoe snel gemeenschapsdenken in excessen vervalt. **We weten hoe snel het gaat om het individu ondergeschikt te maken aan de groep, de cultuur, de religie, de natie ... We willen ook aan het individu altijd de mogelijkheid laten een stap terug te zetten, niet all the way te gaan, een ander pad te kiezen dan hetgene waar hij in ingebed is (een opt out). We weten wat er gebeurt als die tank overloopt en er geen ontsnappen mogelijk is. Het boek *Reset* puilt uit van voorbeelden van het kwaad dat liberalisme wereldwijd heeft aangericht, maar is stil over verwoestende voorbeelden van de excessen aan gemeenschapslogica, aan nationalisme en communisme in het bijzonder.** Als het lezen van dit nochtans boeiende boek één zaak heeft duidelijk gemaakt, is het dat we die alarmfluit meer dan ooit nodig hebben, niet in

¹ Patrick Loobuyck, "Opinie: In *Reset* botsen we op de filosofische grenzen van Elchardus' gemeenschapsdenken", op: www.knack.be (8/1/2022).

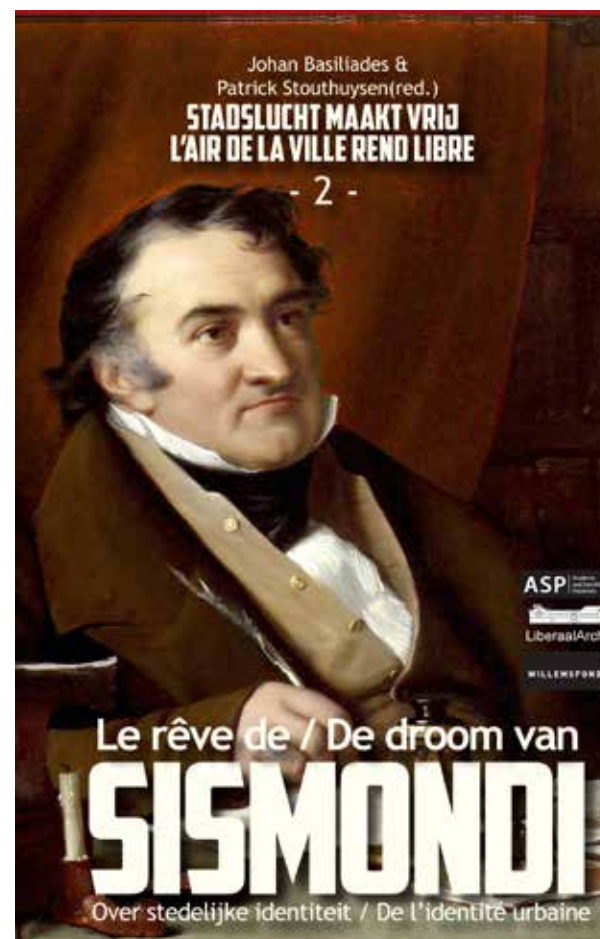
² John Stuart Mill bijvoorbeeld achtte gedeelde cultuur en zelfs taal belangrijk voor representatieve democratie. We lezen het ook in Rawls' *Law of People*, in Kymlicka's *Multicultural Citizenship* en de accommodatie-theorie die hij voorstaat, Yael Tamir's *Liberal Nationalism*, en bij David Miller's *Citizenship and National Identity*. Enkele voorbeelden dus van liberale denkers die het gemeenschapsdenken gewoon ongecomplexiseerd verwerken.

het minst voor de mogelijke populariteit van ideeën zoals in dit boek aangebracht. Lees maar mee in *Reset*: "Waardevorming is daarom onvermijdelijk een cultuurstrijd. Voor gemeenschapsdenkers zou de inzet moeten zijn om leraar voor leraar, school voor school te overtuigen waardevorming niet langer vanuit liberale uitgangspunten, maar vanuit zelfbewust gemeenschapsdenken te benaderen". Ik ben niet zeker dat ik wel wil begrijpen wat Mark Elchardus hier exact mee bedoelt en tot wat hij oproept. Moeten we "liberale" leraars aangeven. Hun namen online afficheren. Als de alarmfluit hier maar afgaat! Voor deze cultuurstrijd pas ik graag. Leraren en scholen ook.

Johan Basiliades

³ Te Braak, Petrus; Mastari, Laora Noémie; Lemblé, Hélène; Keppens, Gil Antoine, "Eenheid in diversiteit: de lijm van de Brusselse identiteit" in *Migratie, Gelijkheid & Racisme. 44 Opinions* (VUBPress, 2021).

⁴ De verwijzingen in deze paragraaf komen uit Patrick Stouthuysen en Johan Basiliades (red), *De droom van Sismondi, over stedelijke identiteit*, (Willemsfonds Brussel, Liberaal Archief, ASP, 2014). Ook het essay *Oikomania, de obsessie voor thuis* van Jan Willem Duyvendak komt uit deze publicatie. .

Het boek *De droom van Sismondi* is nog steeds verkrijgbaar bij het Willemsfonds. Wie een gratis exemplaar wil verkrijgen, kan een mailtje sturen naar hans@willemsfondsbrussel.be

Brussels City of Stories

Iedereen heeft wel een verhaal te vertellen. Vertel ons het jouwe!

BRUSSELS CITY OF STORIES CONNECTIONS

Brussels verhalenfestival rond ontmoetingen en het openbaar vervoer — www.cityofstories.brussels

Illustratie: Laura Simonati

Rechtzetting

Het martelaarschap van een supporter

De redactie van de Kortweg wenst zich te verontschuldigen voor een spijtige en pijnlijke onnauwkeurigheid die in onze vorige editie is geslopen. Laat we het een fout noemen. Op de voorpagina kon u lezen: "Ontdek de Brusselse voetbalploeg van het verre verleden ... en het heden!" Dit is misleidend. Zeker het uitroepingsteken is misleidend. Een vraagteken had nog enige marge gegeven. Een uitroepingsteken niet. Onze excuses.

Met 34 landstitels, 9 bekercups van België, 7 Europese finales en 3 Europese bekercups, weet iedere lezer dat dé Brusselse voetbalploeg RSCA is. Toch ging het artikel over USG. Met het aangename eentijdsvoetbal dat Vincent Kompany, een authentieke Brusselse ket, ons de laatste maanden brengt in het Astridpark, is het allesbehalve duidelijk dat met bovenstaande titel, de lezer aan een bezoek aan het Dudenpark zou denken. Integendeel. Je denkt onmiddellijk aan het Astridpark. Nogmaals, namens de hele redactie, op uitzondering van enkele USG supporters die sinds kort al jaren supporter zijn van USG, onze excuses.

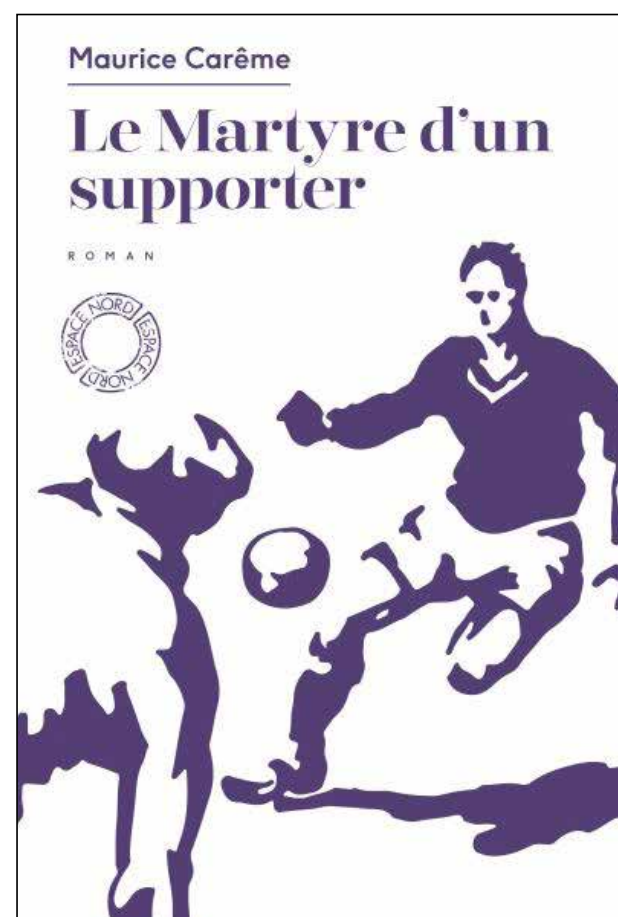
Uiteraard, als Brusselaars gunnen we al de Brusselse clubs succes, ook RWDM dus, *la plus sympathique*, en ook het op gokstatistieken opgebouwde kersvers Brussels wonder USG.

Maurice Carême

Toegegeven, het zijn moeilijke jaren voor RSCA-supporters sinds 2018. In de jaren '20 van de XXe eeuw was *Sporting* nog een kleine ploeg, een uitdager van *Union*, *Racing* en *Daring*. Het zocht behoud in eerste divisie en aansluiting bij de top. De reeks *Espace Nord* verzorgt heruitgaven van belangrijke boeken uit de Franstalige literatuur uit België. Het is een mooie reeks pockets, breed verkrijgbaar en gesteund door de Fédération Wallonie-Bruxelles (www.espacenord.com). In 2019 verzorgden ze een heruitgave van *Le Martyre d'un supporter* (1928) van Maurice Carême. Je kan het samenvatten als: *dur dur d'être supporter*.

Het is een wat moraliserend romannetje van een beginnend auteur. Het vertelt het verhaal van de kleinburgerlijke klerk Prosper Goffineau die zich laat meeslepen in de passie voor *Sporting*. Zijn passie, die de successen en vooral nederlagen van *Sporting* tegen het naburige *Daring* of *Union* en *Racing* volgt, duwt hem in een neerwaartse spiraal waar hij werk, familie en het leven in laat. Los van de vandaag wat hoekige moraal, geeft het boekje vooral een geweldige inkijk in de voetbalbeleving in Brussel in de jaren '20. Een beetje *Bossemans en Compennolle* (1938) gewijs. Het voetbal is nog een echte Engelse sport met Engelse terminologie in die dagen. Zonder TV was je op het stadion, de krantenverslagen en de radio aangewezen om het voetbal passioneel te volgen. Het is een roman vol humor met de typische Brusselse karikaturen en zwans. Met uiteraard het steeds wederkerende ten grave dragen van de rivaliserende ploeg na een clash: "*Het Succes van Sporting begon van week tot week de supporters van de naburige gemeente, waar men Daring vereerde, steeds meer te irriteren. (...) 'Daring-Sporting!' De ganse stad was in staat van opwinding onder het trillend enthousiasme*". *Sporting* wint met 0-1. De supporters halen bij een bevriende begrafenisondernemer een kist, plaatsen er een pop in met het zwarte *Daring*-shirt aan, zetten ze op een kar en trekken door de straten van het naburige Molenbeek: "*Une marche funèbre, s'il vous plaît, et en chœur. Enterrons dignement le Daring*." Maurice Carême liet zijn *Sporting* degraderen in zijn roman, maar hij kon, zelfs voor de plot die hij voor ogen had, het niet over zijn hart krijgen zijn Anderlecht van Molenbeek te laten verliezen, blijkbaar. De neergang van de paarswitten komt pas na deze match.

Maurice Carême (1899-1978) is vooral bekend gebleven als dichter. In zijn woning in Anderlecht is vandaag nog steeds een museum gevestigd en een stichting die zijn werk onder de aandacht houdt. Wij mogen hem kennen als vertaler naar het Frans van Nederlandstalige poëzie, niet in het minst het werk van Paul van Ostajien. *Le Martyre d'un supporter* is meer een jeugdwerk, een tijdsdocument over voetbal

en leven in Brussel anno 1928. Voor de RSCA-supporter, die 60 jaar lang enkel successen kende – en voor iemand die jonger dan dat is, is dat zijn hele supportersbestaan – brengt dit romannetje het besef dat het ook kan keren. Zoals het ook voor het ooit succesrijke *Union* keerde.

Bij het Willemsfonds Brussel hebben we uiteraard onze huisvoetbalhistoricus, Kurt Deswert, die met *Aftrap in Brussel*, voor het Willemsfonds de ultieme geschiedenis van het voetbal in de hoofdstad heeft geschreven. Dit boekje van Maurice Carême is een fijne aanvulling die meer de sfeer rond het voetbal en de psychologie van de supporter in de verf zet.

Johan Basiliades

Zingy gin "J. F. Willems"

Graag maken we in ons magazine een beetje reclame voor een nieuwe aanwinst binnen het Willemsfonds. De vrienden van het West-Vlaamse Willemsfonds hebben immers een nieuwe gin uitgebracht: J. F. Willems.

Deze gin heeft een zachte geur, een lange afdronk maar met een zeer frisse smaak en een lentetoets. Om een goeie gin te maken, is er altijd een basis alcoholpercentage nodig (in dit geval 42,7%), maar de smaken verschillen door de botanicals die toegevoegd worden. Bij deze totaal nieuwe gin zijn dat limoen, citroengras, gember, kardemom, wilde tijm en hyssop.

Je kan deze gin op verschillende manieren nuttigen: zuiver of met verschillende tonics naar eigen keuze.

Of je kan ook met deze gin uitpakken en verschillende cocktails ontwerpen. Laat deze smaakmakende gin dus zeker geproefd worden.

Een fles gin kost 35 euro. Een houten kistje erbij kost 7 euro. Bestellen kan via info@beertotaste.be of gsm/WhatsApp 0476 29 34 61 (Belinda Eelbode van Willemsfonds Roeselare en Beer To Taste). Betalen kan via overschrijving naar BE69 9731 91356378 van Beer To Taste.

De fles gin kan ofwel worden opgehaald in de regio Roeselare, of kan per post worden opgestuurd (€ 7/pakket).

Proost!

Ben Ali Libi

Willem Wilmink

*Op een lijst van artiesten, in de oorlog vermoord,
staat een naam waarvan ik nog nooit had gehoord,
dus keek ik er met verwondering naar:
Ben Ali Libi. Goochelaar.*

*Met een lach en een smoes en een goocheldoos
en een alibi dat-ie zorgvuldig koos,
scharrelde hij de kost bij elkaar:
Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*Toen vonden de vrienden van de Weduwe Rost¹
dat Nederland nodig moest worden verlost
van het wereldwijd joods-bolsjewistisch gevaar.
Ze bedoelden natuurlijk die goochelaar.*

*Wie zo dikwijls een duif of een bloem had verstopt,
kon zichzelf niet verstoppen, toen er hard werd geklopt.
Er stond al een overvalwagen klaar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*In 't concentratiekamp heeft hij misschien
zijn aardigste trucs nog wel eens laten zien
met een lach en een smoes, een misleidend gebaar,
Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*En altijd als ik een schreeuwer zie
met een alternatief voor de democratie,
denk ik: jouw paradijs, hoeveel ruimte is daar
voor Ben Ali Libi, de goochelaar.*

*Voor Ben Ali Libi, de kleine schlemiel,
hij ruste in vrede, God hebbe zijn ziel.*

Willem Wilmink (1936 – 2003) geloofde niet zo in metaforen. Die schoten volgens hem vaker mis dan raak. Voor de Nederlander moesten gedichten eenvoudig zijn. Ze moesten 'herleid' worden tot essentie. Echt verwonderlijk was het dan ook niet dat Wilmink zelf vooral uitblonk in kindergedichten en de liedjesteksen die hij schreef voor bekende televisieprogramma's zoals Sesamstraat en De Film van Ome Willem. Ook de lyrics van Hilversum III van Herman Van Veen zijn van hem.

Wilmink werd in Enschede geboren, in het Oosten van Nederland. Tijdens de oorlog bracht hij behoorlijk wat tijd door in de schuilkelders. Na de oorlog ging hij Nederlands studeren. Hij zou jarenlang docent moderne letterkunde zijn aan de Universiteit van Amsterdam. Ondanks zijn drukke baan slaagde hij er toch in om een erg omvangrijk oeuvre bij elkaar te schrijven. Naast kindergedichten en liedjes bestond dat ook uit proza, essays, ver- en hertalingen, maar ook volwassen poëzie, zoals 'Ben Ali Libi'.

Wilmink ontdekte de naam in het boek "Door de nacht klinkt een lied" (1985) over de amusementssector in Nederland tijdens de oorlog. Veel dichters zouden het tragische verhaal van de joodse goochelaar en illusionist wiens echte naam Michel Velleman (1895-1943) luidde, poëtisch vervormen. Maar Wilmink 'sticked to the facts'. Door het rijmschema, met zijn gepaard rijm, geeft hij het gedicht een bijna kinderlijke cadans. Makkelijk ook om te onthouden... Met de herhaling prent hij ook de naam van Ben Ali Libi in bij alle lezers. Als een eerbetoon.

Een jaar na Wilmink's overlijden las acteur Joost Prinsen het gedicht voor tijdens een documentaire over de overleden dichter. Prinsen kon zijn tranen nauwelijks bedwingen. Het fragment dat te bekijken valt op Youtube, werd daardoor beroemd in Nederland en leidde een tiental jaar later tot een nieuwe documentaire. Ditmaal over het leven van Ben Ali Libi. Wilmink's gedicht heeft zo zijn werk gedaan. Het is een poëtische stolpersteen geworden voor de vergeten goochelaar die in Sobibor op 48-jarige leeftijd werd vermoord.

Kurt Deswert

¹ Florentine Sophie (Florrie) Rost van Tonningen-Heubel (14 november 1914 – 24 maart 2007) was een Nederlands nationaalsocialiste. Zij was de echtgenote van een bekend NSB-voorman en bleef na de oorlog en de dood van haar man in 1945 het nazisme ondersteunen en uitdragen.

Colofon

Werken mee aan deze editie: Johan Basiliades, Renaud Ben Lakhel, Frederik Ceulemans, Mireille Corteville, Mimi Crahaij, Pieter-Jan De Coster, Carla Dejonghe, Kurt Deswert, Christian Maes, Suzanne ter Haar en Hans Van Rompaey. Dank ook aan huisvandeMens Brussel en de Vlaamse Gemeenschapscommissie.

Wil je Kortweg gratis thuis aankrijgen? Of wil je deze niet meer ontvangen?

Laat ons iets weten via mail, telefoon of post.
Tel. 0497 58 54 96 - Mail: suzanne.terhaar@willemsfonds.be
Postadres: Andrée De Jonghstraat 12 bus 17, 1020 Laken
www.willemsfondsbrussel.be - facebook.com/WillemsfondsBrussel

**FREE.
BRUSSELS**

Zoekt

TALENT

KALENDER

OPGELET: Door de coronasituatie blijft het ook de komende maanden steeds mogelijk dat er activiteiten moeten uitgesteld worden. Indien dat gebeurt en je bent ingeschreven, dan brengen we je uiteraard zo snel mogelijk op de hoogte. Hou er ook steeds rekening mee dat je voor de meeste activiteiten moet beschikken over een CovidSafeTicket.

WANDELING "MODERNISME IN EVERE"

- 🕒 **Zaterdag 26 februari om 10u00**
- 📍 Plaats wordt bij inschrijving meegedeeld
- 💶 € 3 voor leden / € 5 voor niet-leden
- 📧 pjdecoester@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost

GELEID BEZOEK AAN DE EXPO "MENSENTUIN"

- 🕒 **Zondag 6 maart om 13u30**
- 📍 Afrikamuseum, Leuvensesteenweg 13, Tervuren
- 💶 € 6 voor leden / € 8 voor niet-leden
- 📧 suzanne.terhaar@willemsfonds.be
- Willemsfonds Etterbeek & Woluwe

ATELIER COLPAERT ACHTER DE SCHERMEN

- 🕒 **Zaterdag 12 maart om 10u00**
- 📍 Atelier Colpaert, Monrosestraat 33-35, Schaarbeek
- 💶 € 3 voor leden / € 5 voor niet-leden
- 📧 pjdecoester@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost

GELEID BEZOEK AAN KAZERNE DOSSIN & BEZOEK + PROEVE RIJ BROUWERIJ HET ANKER

- 🕒 **Zaterdag 12 maart om 10u00**
- 📍 Kazerne Dossin, Goswin de Stassartstraat 153, Mechelen
- 💶 Dossin: € 11 voor leden / € 13 voor niet-leden; Het Anker: € 10
- 📧 denise.vergeylen@telenet.be
- Willemsfonds Neder-over-Heembeek

GELEID BEZOEK AAN "HEKSEN AVANT LA LETTRE"

- 🕒 **Zaterdag 12 maart om 14u30 en 19 maart om 11u30**
- 📍 KBR Museum, Kunstberg 28, Brussel
- 💶 € 8 voor leden / € 10 voor niet-leden
- 📧 pjdevos@gmail.com
- Willemsfonds Zuidwest-Brussel

BASILIEK VAN KOEKELBERG ACHTER DE SCHERMEN

- 🕒 **Zondag 13 maart om 15u00**
- 📍 Basiliekvoorplein 1, Ganshoren
- 💶 Gratis
- 📧 willemsfonds.woluwe@gmail.com
- Willemsfonds Woluwe

WIJNDEGUSTATIE WIJNEN UIT TENERIFE

- 🕒 **Vrijdag 18 maart om 20u00**
- 📍 GC Essegem, Leopold I-straat 329, Jette
- 💶 € 19 voor leden / € 26 voor niet-leden
- 📧 <https://tenerife.willemsfondsbrussel.be> of via jonas@hatem.be
- Willemsfonds Jette

ACHTER DE SCHERMEN VAN HET MUSEUM VAN NATUURWETENSCHAPPEN

- 🕒 **Zaterdag 19 maart om 10u00 (andere tijdstippen: volzet)**
- 📍 Museum van Natuurwetenschappen, Leopoldpark, Brussel
- 💶 € 5 voor leden / € 10 voor niet-leden
- 📧 hans@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Etterbeek & Kanal

TRAIN WORLD & EXPO: ORIENT-EXPRESS

- 🕒 **Vrijdag 25 maart om 9u30**
- 📍 Afspraak in het station van Mechelen
- 💶 € 18 voor leden / € 20 voor niet-leden
- 📧 0477 41 93 66 of rogervoeten.miekedegroen@telenet.be
- Willemsfonds Tremelo

LIVING TOMORROW ACHTER DE SCHERMEN

- 🕒 **Zaterdag 26 maart om 10u00**
- 📍 Indringsweg 1, Vilvoorde
- 💶 € 10
- 📧 kanal@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum & Kanal

VRT ACHTER DE SCHERMEN

- 🕒 **Zaterdag 26 maart om 14u00 (nieuwe datum)**
- 📍 VRT, Karabiniersplein, Schaarbeek
- 💶 € 7 voor leden / € 10 voor niet-leden
- 📧 hans@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Kanal & Schaarbeek-Evere-Sint-Joost

KERKHOF VAN LAKEN & HUIS VAN EMILE BOCKSTAEL ACHTER DE SCHERMEN

- 🕒 **Zondag 27 maart om 10u00**
- 📍 Onze-Lieve-Vrouwevoorplein, Brussel (Laken)
- 💶 € 5
- 📧 kanal@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum & Kanal

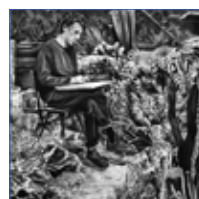
TOUR & TAXIS ACHTER DE SCHERMEN

- 🕒 **Zondag 27 maart om 14u00**
- 📍 Tour & Taxis, Havenlaan 86C, Brussel
- 💶 Gratis
- 📧 centrum@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum

OP DE KOFFIE MET JO CLAES

- 🕒 **Dinsdag 29 maart om 14u00**
- 📍 GC De Zeyp, Van Overbekelaan 164, Ganshoren
- 💶 € 6 (€ 2 Paspatoe-kansentarieff)
- 📧 www.dezeyp.be
- Willemsfonds Ganshoren i.s.m. GC De Zeyp, de Nederlandstalige Bibliotheek Ganshoren en de Ganshorensen verenigingen

GELEID BEZOEK EXPO RINUS VAN DE VELDE

- 🕒 **Zondag 3 april om 11u00**
- 📍 BOZAR, Ravensteinstraat 23, Brussel
- 💶 € 10
- 📧 marc@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Brussel-Centrum

COLLEGIUM VOCALE - BACH, MET INTRODUCTIE

- 🕒 **Woensdag 13 april om 19u30**
- 📍 Flagey, Heilig Kruisplein, Elsene
- 💶 € 20
- 📧 pjdecoester@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost i.s.m. Flagey

CULINAIRE WANDELING ROND TOUR & TAXIS

- 🕒 **Zaterdag 23 april om 14u00**
- 📍 Gare Maritime, Picardstraat 7, Brussel
- 💶 € 10 voor leden / € 15 voor niet-leden
- 📧 mimi@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Ganshoren

CONCERT BACHWERK CHOIR & ORCHESTRA

- 🕒 **Zondag 29 mei om 20u00**
- 📍 Sint-Marcuskerk, De Frélaan 74, Ukkel
- 💶 € 10
- 📧 pjdecoester@willemsfondsbrussel.be
- Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost & Zuidwest-Brussel

Terugblik op enkele

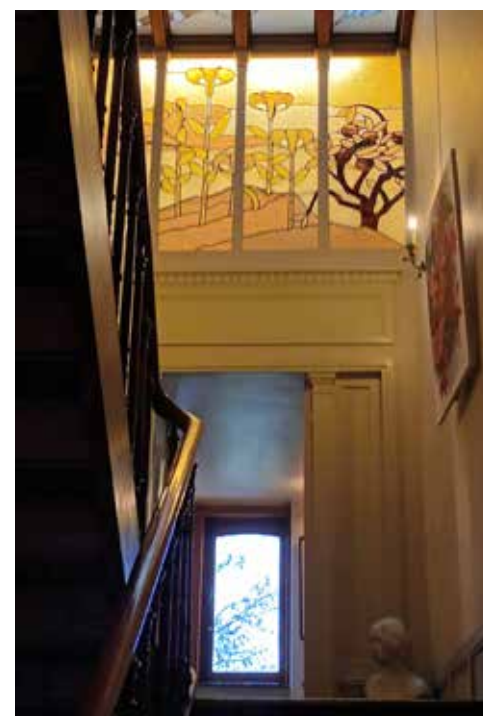
Nieuwjaarsconference in Vaudevilletheater

Op 15 januari mochten we Bert Kruismans, Jan De Smet en Karl Meersman verwelkomen in het Vaudevilletheater, voor een fijne nieuwjaarsconference met woord, muziek en beeld. Het was tevens een heel blij weerzien met jullie, ons publiek, want het was al een hele tijd geleden dat we nog eens een show hadden kunnen organiseren voor een groter publiek. De coronaregels lieten wel maar toe dat maximum de helft van de zaal mocht gevuld zijn, maar op basis van de reacties van de 140 aanwezigen - tijdens en na de voorstelling - vermoeden we dat het een heel leuke avond was voor iedereen. Het was daarenboven ook de eerste keer dat onze mascotte erbij was

voorbijge activiteiten

Bezoek aan het Autriquehuis

Bachconcert met introductie in Flagey

Geweldige avond van het Willemsfonds Schaarbeek-Evere-Sint-Joost in Flagey. Hoe kan het anders in gezelschap van Johann-Sebastian, Philippe Herreweghe en het Collegium Vocale. Speciaal voor het Willemsfonds kregen onze leden een deskundige inleiding door musicoloog Waldo Geuns over Bach's Missa Brevis. De historische en muzikale context. We zetten onze fijne samenwerking met Flagey dan ook enthousiast verder en spreken af voor de Matteüspassie van Bach in april (zie pagina 5).

Voetbalwandeling Vorst & bezoek Union SG

Op 5 februari brachten we een bezoek aan Vorst, waar we verzamelden aan Hoogte 100 om langs verschillende stopplaatsen naar het Joseph Mariënstadion in het Dudenpark te trekken. Onderweg en in het stadion vertelde voetbalhistoricus Kurt Deswert grote verhalen en kleine anekdotes over de geschiedenis van de club en haar oudspelers en over de plek die Union inneemt in zowel het Belgische- als het internationale voetbalverleden. Het werd een boeiende wandeling en een leuke inkijk in een magnifiek voetbalstadion. *Noot: We kregen enorm veel aanvragen binnen voor dit bezoek. Daarom zullen we in de komende maanden proberen om dit bezoek nog verschillende keren te herhalen, om zo de mensen op de wachtlijst de kans te bieden om deel te nemen aan deze activiteit.*

Lid worden van het Willemsfonds?

Lid worden kan heel eenvoudig. Je stort **15 euro** op rekening **BE39 0010 2817 2819** van Willemsfonds vzw. Per extra gezinslid stort je **3 euro** bij. Ben je jonger dan 30 jaar? Dan kan je zelfs gratis lid worden: stuur een mailtje naar suzanne.terhaar@willemsfonds.be

Door lidgeld te storten, word je lid voor het hele jaar 2022. Je ontvangt dan je lidkaart thuis, waarmee je korting krijg bij vele activiteiten. Ook bezorgen we je onze magazines *Rechtuit* en *Kortweg*. Bovendien geef je onze vereniging een steuntje in de rug en help je mee het Nederlandstalige sociaal-culturele verenigingsleven vooruit.

Alvast erg bedankt!